

Rabat, de Road movie met een extra dimensie

Hoe draagt de film Rabat bij aan de beeldvorming van niet westerse allochtonen met een islamitische achtergrond in Nederland?

Naam: Alexandra Asperslag

Premaster traject

Studentnummer: 3727424

Datum: 18-07-2013

Blok: 2012, blok D

Docent: C. Pafort-Overduin

Onderwerp: Discours analyse - Nederlandschap

Inhoud

1.	Inleiding	3
1.1	Introductie	3
1.2	Casus	4
1.3	Methode	6
2.	Beeldvorming: Niet-westerse allochtonen met een islamitische achtergrond	7
2.1	De multiculturele samenleving en het politieke debat	7
2.2	Representatie in de media	9
3.	Filmanalyse: Rabat	11
3.1	Personages en hun (onderlinge) relaties	11
3.2	Plaats van de personages in de gemeenschap	13
3.3	Verhaallijnen	14
4.	Rabat in het kader van de negatieve mediaframes	16
4.1	Lekenframe	16
4.2	Culturele-generaliseringsframe	16
4.3	Etnocentrismeframe	17
4.4	Stigmatiseringsframe	17
5.	Conclusie	18
6.	Bibliografie	19

1. Inleiding

1.1 Introductie

De relatie tussen informatievoorziening via de media en de houding van autochtonen ten opzichte van etnische minderheden in de westerse wereld wordt sinds enkele decennia intensief onderzocht. Volgens Professor dr. Wasif Shadid, hoogleraar interculturele communicatie levert de media direct en indirect een bijdrage aan het verspreiden van een negatief beeld over allochtonen. Ook zou de media een rol spelen bij hun discriminatie in de samenleving.¹ In dit onderzoek wordt de beeldvorming van niet-westerse allochtonen met een islamitische achtergrond in de media onder de loep genomen. De film RABAT die in de zomer van 2011 in première ging dient als uitgangspunt van dit onderzoek.

Vergeleken eerder uitgekomen films binnen de Nederlandse filmindustrie waarin niet-westerse allochtonen met een islamitische achtergrond een hoofdrol spelen is de film RABAT vernieuwend. De makers vonden dat het tijd werd in Nederland dat er een serieuze film werd gemaakt over de integratieproblematiek, waarin de Marokkaan niet als stereotypen ‘grappige Marokkaan’ zou worden neergezet. Ze wilden een nieuw gehoor geven, zo zegt Victor Ponten één van de twee makers van de film in een interview: “Wij wilden juist achter het stereotype kijken, door te laten zien dat onze personages een eigen verhaal, achtergrond en geschiedenis hebben. Het moesten filmpersonages worden waar je van gaat houden. Mét ze lachen en niet óm ze lachen. Het is de bedoeling dat je als kijker meegaat met hun verhaal en na tien minuten bent vergeten dat ze een Noord-Afrikaanse achtergrond hebben”.² De *roadmovie* betreft een drama waarin de drie hoofdpersonages van allochtone afkomst een serieuze rol spelen. De film behandelt de integratieproblematiek en de focus ligt op de problemen waar jongeren die tussen twee culturen opgroeien tegen aanlopen.

Als we nagaan welke films er in de afgelopen 12 jaar in Nederland zijn uitgekomen waarin allochtonen met een islamitische achtergrond een hoofdrol spelen blijkt dat het overgrote deel bestaat uit komedies waarin de allochtoon als karikatuur van zichzelf wordt

¹ Wasif Shadid, “Moslims in de media: de mythe van de registrerende journalistiek,” In: S. Vellenga (ea) *Mist in de polder. Zicht op ontwikkelingen omtrent de islam in Nederland*. (Amsterdam 2009), 173-193.

² “Rabat-Het einddoel: Een grootse première avond,” cineville.nl. Geraadpleegd op 8 maart, 2013. <http://cineville.nl/magazine/rabat-het-einddoel>

neergezet. De film *SHOUF SHOUF HABIBI!* van Albert ter Heerdt uit 2004 was de eerste 'multiculti komedie', ook wel *moero movie*. In *SHOUF SHOUF HABIBI!* worden alle stereotypen over Marokkanen tegelijk bevestigd, bespot en onderuit gehaald. Door de stereotyperingen waar de film vol van zit, zo is de hoofdpersoon onder meer lui, materialistisch, crimineel en vrouwonvriendelijk, zou deze film ook beschouwd kunnen worden als taboedoorbrekend. De film houdt de kijker als het ware een spiegel voor. Door middel van het op een humoristische manier uitvergrooten van denkbeelden die autochtonen van niet-westerse allochtonen hebben, toont de film hoe generaliserend deze denkbeelden eigenlijk zijn.³ Uit onderzoek van Carolien Overgaauw blijkt echter wel dat je als kijker gedurende deze films hoopt dat de allochtoon maar op het goede pad blijft, omdat de allochtonen ondanks de fouten die zij begaan als zeer sympathiek worden neergezet, wat volgens haar tot gevolg heeft dat er onder autochtone kijkers een beeld ontstaat dat onder meer criminaliteit nou eenmaal bij allochtonen hoort.⁴

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: *Hoe draagt de film RABAT bij aan de beeldvorming van niet-westerse allochtonen met een islamitische achtergrond in Nederland?* Door de huidige beeldvorming in kaart te brengen kan er worden bepaald in welke mate, RABAT het gedefinieerde dominante discours dat heerst in stand houdt dan wel doorbreekt en waarom. Dit onderzoek geeft niet alleen aan hoe de film RABAT bijdraagt aan de beeldvorming van niet-westerse allochtonen met een islamitische achtergrond, het geeft ook inzicht in hoe de overwegend negatieve beeldvorming die door de media gecreëerd is kan worden verbeterd, wat voor makers als leidraad voor de ontwikkeling van bijvoorbeeld nieuwe films of televisieprogramma's kan dienen.

1.2 Casus

RABAT is een *roadmovie* over drie vrienden waarvan er twee een Marokkaanse achtergrond hebben en één een Tunesische achtergrond. Nadir is net afgestudeerd in de economie, Abdel heeft geen opleiding afgerond en werkt in de shoarmazaak van zijn oom. Zakaria heeft ook geen opleiding en is werkloos. Als Nadir de oude taxi van zijn vader van Amsterdam naar Rabat moet rijden om deze aan een vriend van zijn vader cadeau te doen, gaan Abdel en

³ Giselle Kuipers, "De strenge regels van de etnische grap: over de gevaren en de noodzaak van humor in een multiculturele samenleving," *Migrantenstudies* 21, no. 4 (2005): 198.

⁴ Carolien Overgaauw, "Grutto's en geile maagden: Een constructieve van de Nederlandse identiteit?" (masterscriptie, Universiteit Utrecht, 2006), 92.

Zakaria met Nadir mee. De reis voert het drietal door Frankrijk, Spanje en Marokko. Nadir heeft een geheim reisdoel, hij zal namelijk uitgehuwelijkt worden in Rabat, maar hier ziet hij op het laatste moment van af.⁵

RABAT is het filmdebuut van multimedia bedrijf Habbekrats. Het bedrijf werd opgericht door Victor Ponten en Jim Taihuttu die destijds 23 jaar oud waren. Naast reclame campagnes maakt Habbekrats korte films, documentaires en videoclips. In 2005 werden ze uitgeroepen tot Reclame Talent van het jaar door het vakblad *Marketing Tribune*.⁶ De droom van het duo was om voor hun dertigste een speelfilm te maken. Er stond vast dat de film iets moest zeggen over de huidige samenleving en de integratieproblematiek in Nederland.⁷

Op de website rabatdefilm.nl wordt duidelijk dat Habbekrats affiniteit verraadt met het nieuwe Nederland: "Met de generatie die opgroeit met het idee dat je beste vrienden mogelijk anders culturele wortels hebben dan jijzelf, en dat dat geen enkele belemmering hoeft te zijn om samen iets moois te maken, in tegendeel zelfs".⁸ De drie Nederlandse acteurs en hoofdrolspelers in RABAT zijn alle drie van allochtone afkomst. Nasrdin Dchar die de rol van Nadir speelt in RABAT is de eerste Nederlands-Marokkaanse acteur die een gouden kalf heeft gewonnen, namelijk voor zijn rol in RABAT. In een interview geeft hij aan vaak genoeg rollen af te hebben gewezen waarin hij weer de lollige Marokkaan moest spelen. De rol die hij speelt in RABAT was voor hem een verademing omdat dit een serieuze rol was.⁹

RABAT is een zogenoemde low-budget film en heeft in totaal tussen de 200.000 en 300.000 euro gekost. Naast een subsidie van het filmfonds van 75.000 euro voor de afwerking van de film is de financiering rondgekomen via vrienden, kennissen, bedrijven en uit eigen zak. De acteurs deden mee voor de vriendschap, het avontuur en om de gezamenlijke droom te verwezenlijken.¹⁰

⁵ "Synopsis." [rabatdefilm.nl](http://www.rabatdefilm.nl). Geraadpleegd op 5 Maart 2011, <http://www.rabatdefilm.nl/synopsis>.

⁶ "Ik haat Habbekrats." [Lebowski-publishers.nl](http://www.lebowski-publishers.nl). Geraadpleegd op 10 april 2012, http://www.lebowski-publishers.nl/result_titel.asp?T_Id=86.

⁷ "Als je niet durft te falen maak je ook niet zo snel iets bijzonders mee." [cultuurbewust.nl](http://www.cultuurbewust.nl). Geraadpleegd op 6 maart 2013, <http://www.cultuurbewust.nl/film-Rabat>

⁸ "Over de makers," [rabatdefilm.nl](http://www.rabatdefilm.nl). Geraadpleegd op 6 maart, 2013. <http://www.rabatdefilm.nl/demakers>.

⁹ "Eerste speelfilm van Habbekrats. Duo bestrijdt clichés over Marokkanen," [cineville.nl](http://www.cineville.nl). Geraadpleegd op 2 maart, 2013. <http://www.cineville.nl/magazine/eerste-speelfilm-van-habbekrats-duo-bestrijdt-clich%C3%A9s-over-marokkanen>.

¹⁰ "Het nieuwe lowbudget filmen." [Filmkrant.nl](http://www.filmkrant.nl). Geraadpleegd op 10 maart 2013, http://www.filmkrant.nl/TS_juni_2011/6955

1.3 Methode

Om een zo volledig mogelijk antwoord te kunnen geven op de centrale vraag en het onderzoek in een breed maatschappelijk perspectief te plaatsen is het van belang te definiëren wat de beeldvorming van niet-westerse allochtonen in Nederland nu is en hoe deze beeldvorming tot stand is gekomen. De geschiedenis van het politieke en publieke debat omtrent de multiculturele samenleving is vanaf de jaren '60 toen de gastarbeiders naar Nederland kwamen daarom eerst kort beschreven in een historiografische analyse.

Vervolgens wordt ingegaan op de rol die de media speelt bij de totstandkoming van de overwegend negatieve beeldvorming. Professor dr. Wasif Shadid, hoogleraar interculturele communicatie zet in zijn artikel 'Moslims in de media: de mythe van de registrerende journalistiek' uiteen hoe de media hebben bijgedragen aan de negatieve beeldvorming van allochtonen in Nederland. Hij onderscheidt 4 negatieve mediaframes; etnocentrismeframe, stigmatiseringsframe, lekenframe en culturele-generaliseringsframe¹¹. Op basis van deze frames is inzicht verschaft in de huidige beeldvorming van niet-westerse allochtonen met een islamitische achtergrond in Nederland.

Daaropvolgend wordt de film RABAT onder de loep genomen door middel van een film analyse. Voor dit onderzoek was het voornamelijk van belang om een analyse uit te voeren op ideologisch niveau. Dit houdt in dat de nadruk wordt gelegd op de personages, de sociale relaties tussen de karakters en de (maatschappelijke) thema's die aanbod komen in de film.¹² Joost de Bruijn analyseert in zijn proefschrift over de representatie van etniciteit in Nederlandse televisieseries ieder personage op vier niveaus: De personages zelf, de relaties van de personages, de plaats in de gemeenschap van de personages en de verhaallijnen waarmee de personages zijn verbonden.¹³ Deze methode is gebruikt voor de totstandkoming van de filmanalyse. In het laatste hoofdstuk voorafgaand aan de conclusie is kort en bondig aangegeven of de negatieve mediaframes zoals geformuleerd door Shadid zijn terug te zien in de film.

¹¹ Wasif Shadid, "Moslims in de media: de mythe van de registrerende journalistiek," In: S. Vellenga (ea) *Mist in de polder. Zicht op ontwikkelingen omtrent de islam in Nederland*. (Amsterdam 2009), 177.

¹² Vos. Chris, *Het Verleden in bewegend beeld. Inleiding in de analyse van audiovisueel materiaal* (Houten: de Haan, 1991), 32.

¹³ Joost de Bruijn, "Multicultureel drama?: populair Nederlands televisiedrama, jeugd en etniciteit"(Proefschrift, Universiteit van Amsterdam, 2005), 43-44.

2. Beeldvorming: Niet-westerse allochtonen in Nederland

2.1 De multiculturele samenleving en het politieke en publieke debat

Onze huidige samenleving bestaat voor bijna 20% uit allochtonen van de eerste of tweede generatie. Onder hen vormen Marokkanen, Antilianen, Surinamers en Turken de grootste groepen.¹⁴ De groep nieuwe Nederlanders waar onze samenleving vandaag de dag voornamelijk mee te maken heeft, zijn pas in de jaren '60 naar Nederland gekomen. Nederland kampten als gevolg van de economische groei die volgde na de eerste moeilijke jaren na de Tweede wereldoorlog met ernstige tekorten op de arbeidsmarkt. Zodoende ging de Nederlandse regering op zoek naar laaggeschoolde arbeidsimmigranten. Deze arbeidsimmigranten werden gastarbeiders genoemd en zouden tijdelijk in Nederland verblijven. De gastarbeiders werden nadrukkelijk niet als lid van de Nederlandse gemeenschap beschouwd en er was dan ook geen sprake van een immigratiebeleid.¹⁵

In de loop van de jaren '70 werd steeds duidelijker dat tijdelijke arbeidsmigratie aan het veranderen was in permanente vestiging en in 1983 kwam de toenmalige regering met de 'Nota Minderhedenbeleid'. Uitgangspunt van de nota was: Emancipatie met behoud van eigen identiteit.¹⁶ In het artikel "Het lef om Taboes te doorbreken" geeft filosofe Boukje Prins aan dat er tot aan de jaren '90 in het publieke debat consensus bestaat over Nederland als een redelijk en tolerant land waar non-discriminatie een belangrijk beginsel is. Het speerpunt in het integratiebeleid in de jaren '90 is dan ook de verbetering van de sociaal economische positie van migranten. De aandacht gaat uit naar werk, scholing en politieke participatie, veel meer dan naar culturele inburgering en het aanpassen aan de Nederlandse cultuur.¹⁷

Wel ontstaat er begin jaren '90 een publiek debat over de multiculturele samenleving. Frits Bolkestein destijds VVD-voorman is de initiator van dit debat en hij zoekt de media veelvuldig op met zijn stellingen. Volgens hem rust er een taboe op het bekritisieren van andere culturen in Nederland. Hij verkondigt dat de islam haaks op de

¹⁴ "Demografie van (niet-westerse) allochtonen in Nederland," statonline.cbs.nl, Geplaatst in 2010. <http://www.cbs.nl/nr/rdonlyres/240e5858-d04d-47ea-9c22-ab8e9297e2d2/0/2010k4b15p22art.pdf>.

¹⁵ Saskia Bonjour, "Gezin en grens. Debat en beleidsvorming op het gebied van gezinsmigratie in Nederland sinds de jaren vijftig," *Migrantenstudies* 20, no. 1. (2007): 2.

¹⁶ M. Hoogenboom, Scholten, P. "Migranten en de erfenis van de verzuiling in Nederland," *Tijdschrift voor Beleid, Politiek en Maatschappij* 35, no.2 (2008): 107-124.

¹⁷ Boukje Prins, "Het lef om taboes te door breken," In *Migrantenstudies* 18, no.4 (2002): 245.

westerse cultuur staat. Integratie wordt vanaf zijn uitlatingen met regelmaat onderwerp van politieke en publieke discussies.¹⁸ In 2000 publiceerde het NRC Handelsblad het artikel 'Het Multiculturele Drama' van PVDA-lid Paul Scheffer. Hij wees op de hoge werkloosheid, criminaliteit, armoede en schooluitval van allochtonen.¹⁹ Naar aanleiding van zijn artikel barste de discussie over de multiculturele samenleving hevig los. Volgens Prins kan er gesteld worden dat door zijn artikelen het publieke en politieke debat over integratie, nationale identiteit en de multiculturele samenleving drastisch intensiverde en dat deze samenleving hierdoor in een steeds negatiever daglicht kwam te staan.²⁰

Het integratiediscours van de jaren '90 waarin sociaaleconomische integratie centraal staat verschuift volgens Prins vanaf het jaar 2000 naar een integratiediscours waarin sociaal-culturele integratie centraal staat. Allochtonen moeten zich volgens politici zien te identificeren met Nederland.²¹ Politicus Pim Fortuyn vond Nederland te vol en noemde de islam een achterlijke cultuur.²² Vlak voor de verkiezingen in 2002 gaven de peilingen aan dat de Lijst Pim Fortuyn mogelijk de grootste partij in de Tweede Kamer zou worden. Op diezelfde dag werd Pim Fortuyn doodgeschoten door een radicale milieuactivist. Rouwenden gaven massaal aan dat 'Pim' had gezegd wat zij niet mochten zeggen'. Lijst Pim Fortuyn was na de verkiezingen van 15 mei 2002 de op één na grootste partij in de Tweede Kamer.²³

Volgens sociologe Fleur Slegers hebben gebeurtenissen als de aanslagen van 11 september in 2001 en de moord op Pim Fortuyn in 2002 de publieke opinie doen om slaan en stellen veel mensen dat de integratie mislukt is. In 2006 richt voormalig Tweede Kamerlid van de VVD Geert Wilders de rechts-georiënteerde Partij Voor de Vrijheid op. In 2010 behaalde de Partij Voor de Vrijheid tijdens de nationale verkiezingen 24 zetels. De verkiezingscampagne van de Partij Voor de Vrijheid stond volledig in het teken van integratie. Geert Wilders is extreem in zijn uitspraken over de islam en veel partijen sluiten dan ook uit samen te willen werken met de PVV.²⁴

Ondanks de opkomst van Wilders stelt Slegers dat er sinds 2010 een milder discours over integratie heerst dan in de jaren er voor. Er wordt volgens haar inmiddels

¹⁸ Slegers, Fleur. *In debat over Nederland* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2007) 28.

¹⁹ Paul Scheffer. "Het Multiculturele Drama." *NRC Handelsblad*, Dec 15, 2000.

²⁰ Prins, "Het lef om taboes te doorbreken," 245.

²¹ Slegers, *In debat over Nederland*, 28.

²² Prins, "Het lef om taboes te doorbreken," 250.

²³ *Ibidem*, 251.

²⁴ Slegers, *In debat over Nederland*, 18-48.

genueanceerder gesproken over integratie.²⁵ Uit het onderzoek 'multicultureel beleid in Nederland' van Duyvendak en Scholten blijkt echter dat het harde taalgebruik niet verdwenen is maar naast het volgens Slegers gesignaleerde mildere taalgebruik is komen te staan.²⁶

2.2 Representatie van niet- westerse allochtonen in de media

Shadid constateert in zijn artikel 'Moslims in de media: de mythe van de registrerende journalistiek' dat de representatie van de islam en moslims in de media plaatsvindt via een aantal negatieve frames. De framebenadering is in onderzoek naar de media en islam veelvuldig toegepast.²⁷ Framing is de wijze waarop mediaproducten, zoals berichten, tv- en radioprogramma's worden gepresenteerd en de lading die er aan wordt gegeven. Uiteindelijk heeft framing invloed op de wijze waarop de gebruikers het nieuws interpreteren en er waarde aan toekennen.²⁸

Shadid onderscheidt het ethocentrismeframe, het stigmatiseringsframe, het lekenframe en het culturele-generaliseringsframe.²⁹ Het ethocentrismeframe houdt in dat 'Onze' cultuur tegenover 'hun' cultuur wordt geplaatst, waarbij de eerstgenoemde beter en hoger wordt gewaardeerd. Deze aanpak komt volgens Shadid veel voor in de westerse media en is te wijten aan de elite die de toegang tot het nieuws reguleert. Het stigmatiseringsframe houdt in dat allochtonen en moslims worden gepresenteerd als probleemgroepen. Ze worden dan ook meer dan noodzakelijk in verband gebracht met criminaliteit, misdaad, misbruik van sociale voorzieningen, terrorisme, werkloosheid en drugs. Het Lekenframe houdt in dat allochtonen en moslims relatief weinig kans krijgen om hun mening te ventileren en dat ze vooral als leken worden gepresenteerd en niet als deskundigen. Ze worden dus buiten de multiculturele discussie gehouden terwijl het over hen gaat. Tot slot houdt het culturele-generaliseringsframe in dat Marokkaanse en Turkse Nederlanders voortdurend gepresenteerd worden als één homogene groep die moslim is en die alle andere sociale identiteiten overwoekert. Ze worden dus volgens Shadid niet als

²⁵ Ibidem, 18-48.

²⁶ Duyvendak, J.W. & Scholten, P. *Questioning the Dutch multicultural model of immigrant integration* (Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 2009), 22.

²⁷ Shadid, "Moslims in de media," 177.

²⁸ Ibidem, 176.

²⁹ Ibidem, 177.

zelfstandige individuen gepresenteerd.³⁰

Het stigmatiseren van moslims en allochtonen beïnvloedt de relatie met autochtone groepen logischerwijs negatief. Door stereotypering worden bepaalde groepen buiten de samenleving geplaatst. Daarnaast geeft van Zoonen in haar boek *Media, Cultuur en Burgerschap* aan dat de negatieve berichtgeving de identiteitsvorming van allochtonen bemoeilijkt wat kan leiden tot een negatief zelfbeeld en negatieve zelfwaardering.³¹ Volgens Shadid is het opdelen van de samenleving in 'wij'- en 'zij'-groepen één van de meest storende consequenties van de wijze waarop de media het nieuws over moslims en de islam brengen. De groepen in kwestie worden als vreemdelingen gedefinieerd wat volgens Shadid een zekere angst tegen hen creëert en leidt tot bevestiging en versterking van de vooroordelen jegens hen.³²

Om de berichtgeving in de media over allochtonen en de islam te verbeteren dienen mediamakers zich volgens Shadid bewust te worden van de rol die zij kunnen spelen en van het belang van evenwichtige rapportages over minderhedengroepen.³³ Zo kunnen televisieseries en films als voorbeeld dienen door kijkers een multiculturele samenleving te tonen, waarbij verschillende bevolkingsgroepen kennis en begrip hebben voor elkaars cultuur en hierdoor samen een nieuwe cultuur construeren.³⁴ Bink en Serkei geven in hun boek *Verbinden of Polariseren* aan dat het van belang is dat de kleine en grote successen van talenten met een diverse etnische achtergrond zichtbaar zijn, want deze talenten kunnen volgens hen voor vernieuwing zorgen. Het zou andere allochtonen ook stimuleren om aan de slag te gaan in onder meer de media, wat de eenzijdige overwegend negatieve berichtgeving zou kunnen doorbreken.³⁵

³⁰ Ibidem, 177

³¹ van Zoonen, Liesbet. *Media, cultuur & burgerschap* (Amsterdam: Spinhuis, 1999), 29.

³² Shadid, "Berichtgeving over moslims en islam in de westerse media," 339.

³³ Shadid, "Berichtgeving over moslims en islam in de westerse media," 342.

³⁴ Stekelenburg, J., D.Vasse, & J.Vellinga. "Etnische Culturele diversiteit bij publieke omroepen" (Onderzoeksrapport in opdracht van Mira Media, Universiteit Utrecht, 2010), 47.

³⁵ Bink, S., Serkei. C. *Verbinden of Polariseren?* (Den Haag: Sdu Uitgevers, 2009), 9.

3. Filmanalyse: Rabat

In het boek *Het verleden in bewegend beeld. Inleiding in de analyse van audiovisueel materiaal* geeft Chris Vos aan dat er geen universele analysemethode bestaat voor de film en dit komt volgens hem omdat er geen universele theorie van de film bestaat. Dit impliceert dat voor iedere analyse een eigen invalshoek moet worden gekozen en dat deze afhankelijk is van de vraagstelling. Vos onderscheidt 3 analyse niveaus; de analyse van de filmische of cinematografische laag, de analyse van de narratieve laag en de analyse van de symbolische of ideologische laag. Voor dit onderzoek is gekozen voor een analyse op ideologisch niveau, hierbij wordt gekeken naar de wijze waarop maatschappelijke normen en waarden verwerkt en gereflecteerd worden in de film. De nadruk wordt gelegd op de personages, de sociale relaties tussen de personages en de (maatschappelijke) thema's die aan bod komen in de film.³⁶

De analyse is opgebouwd volgens de methode die Joost de Bruin hanteert in zijn proefschrift *Multicultureel drama?: populair Nederlands televisiedrama, jeugd en etniciteit*. In zijn proefschrift over de representatie van etniciteit in Nederlandse televisieseries analyseert hij ieder personage op vier niveaus: De personages zelf, de relaties van de personages, de plaats in de gemeenschap van de personages en de verhaallijnen waarmee de personages zijn verbonden.³⁷ Deze vier niveaus worden in deze analyse behandeld, ook wordt de film waar dit relevant is vergeleken met de film *SHOUF SHOUF HABIBI!* die in dit onderzoek als voorbeeld dient voor de manier waarop allochtonen in eerdere Nederlandse films worden neergezet.

3.2 Personages en hun (onderlinge) relaties

Zakaria komt oorspronkelijk uit Tunesië. Hij wordt getypeerd als een casanova maar tegelijkertijd ziet hij er gedurende de film onverzorgd uit. Hij ligt totdat de jongens aankomen in Noord-Frankrijk achter in de auto te slapen in zijn kleding van de vorige avond, een pak van Hugo Boss. Hij heeft de nacht doorgehaald en moet zijn roes uitslapen. Wanneer hij eindelijk wakker wordt vraagt zijn vriend Nadir hem wanneer hij voor het laatst in Tunesië is geweest. Zakaria zegt dat hij al 6 jaar niet is terug geweest omdat hij geen geld, geen tijd en geen rijbewijs heeft. Hij maakt hierdoor een luie indruk. Later in de film blijkt

³⁶ Vos, *Het verleden in bewegend beeld. Inleiding in de analyse van audiovisueel materiaal*, 107.

³⁷ de Bruin, "Multicultureel drama?: populair Nederlands televisiedrama, jeugd en etniciteit," 43-44.

echter dat hij een meisje zwanger heeft gemaakt in Tunesië en dat dat de reden is waarom hij niet terug wil. Zakaria durft geen verantwoordelijkheid te nemen voor zijn daden, maar het verhaal ligt dus complexer dan dat Zakaria simpelweg als stereotype luie allochtoon wordt neergezet. Wanneer de jongens gedurende de reis naar Rabat vordert een hevige ruzie krijgen typeert Nadir zijn vriend Zakaria als volgt: “Ik zou niet weten waar jij goed in bent [...] Ja achter chickies aanlopen, geld lenen, roken, drinken, ‘s ochtends wakker worden met een kater”.³⁸ Zakaria staat alhoewel hij zo zijn problemen heeft positief in het leven. Hij is trouw aan zijn twee goede vrienden en hij staat gedurende de reis open voor het leren kennen van andere culturen en nieuwe mensen.

Abdel is van Marokkaanse afkomst. Hij draagt gedurende de reis die de jongens afleggen een voetbalshirt, sportschoenen en een Prada tasje. Hij werkt vier dagen in de week in één van de shoarmazaken van zijn oom. Hij bewondert zijn oom en droomt van snel geld verdienen. Hij heeft het plan om samen met zijn twee vrienden Nadir en Zakaria een eigen shoarma zaak te openen in Amsterdam. Hij heeft al nagedacht over de logo’s van de zaak en deze presenteert hij aan zijn vrienden wanneer ze in een wegrestaurant zitten. Nadir neemt de plannen van zijn vriend Abdel niet serieus en wanneer de jongens ruzie krijgen confronteert Nadir hem hier mee: “Hier sta je 22 jaar, je werkt parttime in een shoarma tent van je oom, je hebt geen diploma’s en je praat de hele dag over een zaak waar je de afgelopen twee jaar geen stap dichterbij bent gekomen”.³⁹

Nadir is de serieuze van het stel. Hij heeft net zijn studie economie afgerond en staat duidelijk kritisch tegenover de levensstijl van zijn twee vrienden. Hij draagt gedurende de reis een polo, spijkerbroek en onopvallende sneakers. Zelf weet Nadir ook niet precies wat hij wil in het leven en daarom lijkt hij voor de veilige weg te kiezen. Hij heeft een baan aangeboden gekregen bij een bedrijf waar hij stage heeft gelopen en waar zijn vader hem aan heeft geholpen. Waarna Nadir duidelijk heeft gemaakt aan zijn vrienden hoe hij eigenlijk over ze denkt, zegt Abdel tegen hem: “Een beetje zeggen wat we moeten doen. Je laat je vader een baan en een vrouw voor je regelen, dan ben ik liever een nietsnut die z’n eigen leven verkloot in plaats van dat ik het door een ander laat doen”.⁴⁰

Het stereotype denkbeeld dat Marokkanen en andere niet-westerse allochtonen lui

³⁸ Rabat, TC 01:05:25.

³⁹ Rabat, TC 01:04:34.

⁴⁰ Rabat, TC 01:06:44.

zijn, snel geld willen verdienen maar nooit een serieuze baan hebben wordt overduidelijk bevestigd in de film *SHOUF SHOUF HABIBI!*, maar ook in de film *RABAT* komen deze stereotyperingen terug in de karakters van Abdel en Zakaria. Het verschil zit er echter wel in dat de personages in *Rabat* een ontwikkeling doormaken. Aan het einde van de film besluit Zakaria zijn verantwoordelijkheid te nemen en naar Tunesië te reizen. Abdel gaat terug naar Amsterdam om hier daadwerkelijk te gaan werken aan zijn eigen zaak, terwijl Nadir besluit afstand te nemen van het geijkte pad dat zijn vader voor hem had uitgestippeld en opnieuw een bezoek te brengen aan Barcelona waar hij gedurende de reis een Frans meisje heeft ontmoet waar hij verliefd op is geworden.

3.3 Plaats van de personages in de gemeenschap

RABAT is een *roadmovie* waardoor de drie hoofdpersonages zich steeds in verschillende gemeenschappen bevinden. In Nederland, België, Frankrijk, Spanje en Marokko vinden de gebeurtenissen en ontmoetingen met anderen plaats. Naarmate de reis vordert wordt duidelijk dat de jongens eigenlijk nergens echt thuishoren. In Marokko worden zij als Nederlandse toeristen of rijke Nederlanders aangezien terwijl ze in Nederland als Marokkanen worden beschouwd. Naast de ontmoetingen met onder meer een Algerijnse vrachtwagenchauffeur, een Franse dame en een Frans meisje die met hen meelift naar Barcelona wordt de kijker opeenvolgend geconfronteerd met gebeurtenissen die verschillende mensen met verschillende achtergronden in een slecht daglicht zetten.

De personages worden in Barcelona zelfs onderwerp van een verhaallijn over discriminatie. De drie vrienden worden wanneer zij een discotheek binnen willen komen in Barcelona geweigerd. Volgens de uitsmijter worden de jongens niet binnen gelaten vanwege hun sportschoenen, terwijl bijna iedereen sportschoenen draagt. Wanneer één van de vrienden van het Franse meisje die hen heeft meegenomen aangeeft dat de drie jongens bij hem horen mogen ze wel naar binnen. Wanneer Abdel en Zakaria even later op de avond naar buiten gaan om een sigaret te roken, worden ze wederom geweigerd. De uitsmijter deelt een klap uit wanneer de jongens beginnen te protesteren wat uitmondt in een vechtpartij.

De volgende dag als de jongens weggrijden uit Barcelona zit Zakaria met een roze iPod in zijn hand naar muziek te luisteren, zijn vriend Nadir vraagt hem hoe hij hier aan komt, hij blijkt deze te hebben gestolen op de *surprise party* waar het Franse meisje hen mee naar toe

had genomen in Barcelona. Even later worden de drie vrienden door de politie in Spanje op agressieve wijze hun auto uitgezet en gefouilleerd, waarop Nadir nog snel aan zijn vriend Zakaria vraagt waar hij zijn mes heeft gestopt, bang dat de agenten deze zullen vinden. De agenten zeggen dat de drie er niet Nederlands uit zien. Eén van de agenten breekt een spiegel van de auto af en vraagt daarna om vijftig euro. Deze gebeurtenissen vinden vlak na elkaar plaats. Aangekomen in Rabat worden de jongens wederom op de proef gesteld. Waar ze in Europa vaak niet als Nederlanders worden aangezien worden de jongens in hun land van herkomst ook als buitenstaanders aangesproken. Dit wordt duidelijk gemaakt wanneer Abdel een pakje sigaretten van een jonge jongen koopt. Het blijkt een leeg pakje te zijn, waar Abdel sowieso al te veel voor had betaald. Ze worden als toeristen in de maling genomen.

3.4 Verhaallijnen

RABAT is vooral een film over vriendschap. Een film over drie jeugdvrienden die inmiddels in de twintig zijn en samen op reis gaan, maar er zitten een aantal maatschappelijke thema's in de verhaallijnen verweven. Zo gaat de film ook over de problemen waar jongeren van allochtone afkomst die opgroeien in Nederland tegen aanlopen en rijden de jongens eigenlijk naar Rabat omdat Nadir uitgehuwelijkt zal worden aan een Marokkaans meisje wat zijn vader voor hem heeft geregeld. De drie jeugdvrienden worstelen op de weg naar volwassen worden en dienen keuzes te maken over waar zij naar toe willen in het leven. Mede hierdoor komt de vriendschap van de jongens naarmate de reis vordert steeds meer onder druk te staan.

De film gaat ook over de vragen die je tegenkomt als twintiger. Ga je voor wat je zelf wilt, of voor wat je omgeving van je verwacht? Wat is echte vriendschap?⁴¹ Deze vragen worden indirect gedeeltelijk beantwoord door de ontmoetingen onderweg. Zo krijgen de jongens een doos dadels van een Algerijnse man, die deze al jaren verbouwd en erg trots is op wat hij heeft. Ook verteld een oude wijze man op de boot naar Rabat een verhaal aan Nadir over een man die jarenlang een sober leven leidt in Nederland om geld te sparen voor een huis en een zwembad in Marokko, de man overlijdt uiteindelijk voordat het huis met zwembad ooit is afgekomen.

⁴¹ "Eerste speelfilm van Habbekrats. Duo bestrijdt clichés over Marokkanen," cineville.nl. Geraadpleegd op 2 maart, 2013. <http://cineville.nl/magazine/eerste-speelfilm-van-habbekrats-duo-bestrijdt-clich%C3%A9s-over-marokkanen>.

Hiernaast gaat de film duidelijk over het opgroeien tussen twee culturen en de problemen waar deze allochtone jongens tegen aanlopen. Nadir wil zijn familie en voornamelijk zijn vader niet teleurstellen waardoor hij zijn vader gehoorzaamd en zijn aanstaande bruid in Marokko gaat halen, terwijl hij hier eigenlijk helemaal niet achter staat. De kloof tussen de eerste en tweede generatie niet-westerse allochtonen met een islamitische achtergrond wordt in deze verhaallijn centraal gesteld.

4. Rabat in het kader van de negatieve mediaframes

Naar aanleiding van de filmanalyse is gekeken in hoeverre de negatieve mediaframes zoals Shadid deze omschrijft zijn terug te vinden in de productie van RABAT en in de film zelf.

4.1 Lekenframe

Shadid noemt het gebrek aan mensen met een islamitische achtergrond die werkzaam zijn in de media één van de oorzaken van de negatieve beeldvorming van moslims en de islam. Door het gebrek aan etnische diversiteit onder journalisten, redacteuren, regisseurs en producenten wordt volgens hem hun stem vrijwel verwaarloosd.⁴² De makers van RABAT zijn zelf niet van allochtone afkomst, de drie acteurs die de hoofdpersonages spelen wel. De acteurs zijn bevriend met de makers en hebben gratis mee gewerkt aan de totstandkoming van de film. Het zou kunnen dat door de instelling van de makers die een nieuw gehoor wilden geven aan de integratieproblematiek en door de samenwerking met de acteurs een eenzijdige weergave van niet westerse allochtonen door “leken” is weggevallen en het lekenframe hier dus niet op gaat, maar om hier uitspraken over te doen zou het productieproces van de film in kaart gebracht moeten worden.

4.2 Culturele-generaliseringsframe

Het culturele-generaliseringsframe dat Shadid omschrijft houdt in dat allochtonen vaak als één homogene groep worden gepresenteerd. In de film RABAT hebben de hoofdpersonages alle drie een islamitische achtergrond maar zijn alle drie neergezet als zeer verschillende types, waardoor gezegd kan worden dat het individu boven het collectief wordt gesteld en de kijker niet naar het fenomeen allochtonen die anders zijn kijkt maar naar drie jongens wiens vriendschap op de proef wordt gesteld. De hoofdpersonages worden dus als zelfstandige individuen gepresenteerd en maken een ontwikkeling door. Zoals in het vorige hoofdstuk is beschreven zijn de makers van de film hier bewust mee bezig geweest. De film moest de kijker na 10 minuten doen vergeten dat de jongens een Noord-Afrikaanse achtergrond hebben, of dit is gelukt is een tweede. Dit zou door middel van een receptieonderzoek onderzocht kunnen worden.

⁴² Shadid, “Moslims in de media,” 179.

4.3 Etnocentrismeframe

Binnen het etnocentrismeframe wordt de samenleving opgedeeld in 'wij' en 'zij'. Hierbij wordt 'onze' cultuur tegenover 'hun' cultuur geplaatst.⁴³ Ook houdt het vaak in dat westerse Europeanen worden geportretteerd als slachtoffers en niet- westerse allochtonen met een islamitische achtergrond als daders.⁴⁴ In de film RABAT vindt constant een verschuiving van de slachtofferrol en de dader rol plaats. Door de opeenvolgende gebeurtenissen in de film waarin verschillende mensen met verschillende achtergronden elkaar onrecht aandoen wordt in de film indirect een boodschap uitgedragen dat ieder mens fouten maakt en dat dit los kan worden gezien van je etnische achtergrond, wat de 'wij – zij' verhouding die Shadid omschrijft als het ware zou kunnen doorbreken. Een tweede boodschap die wordt uitgedragen heeft te maken met het feit dat de hoofdpersonages meerdere malen worden gediscrimineerd op basis van hun etnische achtergrond en dat dit hun wil en motivatie verminderd deel uit te maken van de Nederlandse Maatschappij.

4.4 Stigmatiseringsframe

In de Nederlandse media worden allochtonen vaak als probleemgroep geportretteerd, waardoor het lijkt alsof criminaliteit niet bij hen valt weg te denken, wat Shadid omschrijft als het stigmatiseringsframe.⁴⁵ Ook in de film RABAT speelt crimineel gedrag een rol. Al vroeg in de film wanneer de jongens nog in Nederland zijn en op het huwelijk van de zus van Nadir staan blijkt dat Zakaria een Hugo Boss pak aan heeft wat hij heeft gekocht van een kennis die deze heeft gestolen en heeft doorverkocht. Wanneer de jongens de volgende dag onderweg zijn en een korte stop maken om te tanken spoort Abdel zijn vriend Nadir aan om wat snacks te stelen in de tankstation shop, ze hebben dit immers al zo lang niet gedaan. Hij doet het, terwijl het hem eigenlijk tegen staat. Later in de film steelt Zakaria een iPod op een feestje. In de film RABAT lijkt criminaliteit dus op kleine schaal onderdeel uit te maken van de levens van de hoofdpersonages.

⁴³ Shadid, "Moslims in de media," 177.

⁴⁴ Shadid, "Berichtgeving over moslims," 334.

⁴⁵ Shadid, "Moslims in de media," 178.

5. Conclusie

In de film RABAT uit het jaar 2011 worden de allochtone personages niet als karikatuur van zichzelf neergezet. Het is geen controversiële en taboedoorbrekende film, maar valt juist op om zijn genuanceerdheid over het nog altijd gevoelige thema integratie en de problematiek waar de politiek al jaren mee worstelt. De film doorbreekt de 'wij-zij-deling' die in SHOUF SHOUF HABIBI! en andere multiculturele films en series wel wordt benadrukt. RABAT draagt dan ook overduidelijk bij aan een positieve beeldvorming van niet-westerse allochtone jongeren in Nederland, omdat de hoofdpersonages een serieuze rol spelen. De film leert de autochtone kijker inzien tegen welke problemen de tweede generatie niet-westerse allochtonen met een islamitische achtergrond die in Nederland opgroeien aanlopen, omdat er ruimte is voor karakterontwikkeling. Gedurende de film leert de kijker de personages steeds beter kennen en begrijpen en dat zijn elementen die bij kunnen dragen aan het dichterbij elkaar brengen van verschillende culturen.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat talenten met diverse etnische achtergronden voor een vernieuwde beeldvorming kunnen zorgen. Deze succesvolle allochtonen moeten dus zoveel mogelijk kenbaar gemaakt worden om de negatieve beeldvorming te kunnen veranderen. Nasrdin Dchar één van de hoofdrolspelers uit RABAT is hier een voorbeeld van, hij is de eerste Nederlands-Marokkaanse acteur die een gouden kalf heeft gewonnen voor beste acteur. Of Nederlandse niet-westerse allochtone jongeren zich daadwerkelijk kunnen vinden in de manier waarop zij worden neergezet in de film Rabat en of zij zich kunnen identificeren met de hoofdpersonages uit RABAT zouden interessante vragen kunnen zijn voor eventueel vervolg onderzoek.

6. Bibliografie

Boeken

Bruijn, J. de. "Multicultureel drama? Populair Nederlands televisiedrama, jeugd en etniciteit." Proefschrift, Universiteit van Amsterdam, 2005.

Bink, S., Serkei, C. *Verbinden of Polariseren? Reeks Multiculturele Samenleving in Ontwikkeling Deel 3*. Den Haag: Sdu Uitgevers, 2009.

Schinkel, W. *De gedroomde samenleving*. Kampen: Uitgeverij Klement, 2008.

Slegers, F. *In debat over Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2007.

Vos, C. *Het verleden in bewegend beeld. Inleiding in de analyse van audiovisueel materiaal*. Houten: De Haan, 1991.

Zoonen, L. van. *Media, cultuur & burgerschap*. Amsterdam: Spinhuis, 1999.

Artikelen

Bonjour, S. "Gezin en grens. Debat en beleidsvorming op het gebied van gezinsmigratie in Nederland sinds de jaren vijftig." In *Migrantenstudies* 20, no. 1 (2007): 2-23.

Duyvendak, J.W. & Scholten, P. "Questioning the Dutch multicultural model of immigrant integration." In ASSR conference: *Citizenship, National Canons, and the Issue of Cultural Diversity. The Netherlands in International Perspective*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 2009.

Hoogenboom, M., Scholten, P. "Migranten en de erfenis van de verzuiling in Nederland." In *Tijdschrift voor Beleid, Politiek en Maatschappij* 35, no. 2 (2008): 107-124.

Kuipers, G. "De strenge regels van de etnische grap: Over de gevaren en de noodzaak van humor in een multiculturele samenleving." In *Migrantenstudie* 21, no. 4 (2005): 194-204.

Overgaauw, C. "Grutto's en geile maagden" Een constructie van de Nederlandse identiteit?" Masterscriptie, Universiteit Utrecht, 2006.

Prins, P. "Het lef om taboes te door breken." In *Migrantenstudies* 18, no. 4. (2002): 241-254.

Paul Scheffer. "Het Multiculturele Drama." *NRC Handelsblad*, Dec 15, 2000.

Shadid, W. "Berichtgeving over moslims en islam in de westerse media: Beeldvorming, oorzaken en alternatieve strategieën." In *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap* 33, no. 4 (2005): 330-346.

Shadid, W. "Moslims in de media: de mythe van de registrerende journalistiek." In *Mist in de polder. Zicht op ontwikkelingen omtrent de islam in Nederland*, edited by S. Vellenga (ea), Amsterdam: University Press, 2009.

Schumacher, Erik. "Eerste speelfilm van Habbekrats-duo bestrijdt clichés over Marokkanen." *Cineville.nl* (2 maart 2011). Geraadpleegd op 6 maart 2013: <http://cineville.nl/magazine/eerste-speelfilm-van-habbekrats-duo-bestrijdt-clich%C3%A9s-over-marokkanen>

Stekelenburg, J., D.Vasse, & J.Vellinga. "Etnische Culturele diversiteit bij publieke omroepen." Onderzoeksrapport in opdracht van Mira Media, Universiteit Utrecht, 2010.

Van Rhee, Steffie, "Jim Taihuttu: Als je niet durft te falen maak je ook niet zo snel iets bijzonders." *Cultuurbewust.nl* (6 maart 2012). Geraadpleegd op 6 maart 2013: <http://www.cultuurbewust.nl/film-Rabat>

Van Zuylen, Laura. "Het nieuwe lowbudgetfilmen." *De Filmkrant* (juni 2011). Geraadpleegd op 6 maart 2013: http://www.filmkrant.nl/TS_juni_2011/6955

Overige websites:

"Demografie van (niet-westerse) allochtonen in Nederland," statonline.cbs.nl, Geplaatst in 2010. <http://www.cbs.nl/nr/rdonlyres/240e5858-d04d-47ea-9c22ab8e9297e2d2/0/2010k4b15p22art.pdf>.

"Ik haat Habbekrats," lebowskipublishers.nl, Geraadpleegd op 10 maart, 2013. http://www.lebowskipublishers.nl/result_titel.asp?T_Id=86

"Over de makers," rabatdefilm.nl, Geraadpleegd op 6 maart, 2013. <http://www.rabatdefilm.nl/over-de-makers>